

NPM-enheten

Inspektion av Polismyndigheten i Västra Götaland, arresten Mölndal, den 21 och 22 oktober 2014 – uppföljning av tidigare inspektion

Inledning

På uppdrag av justitieombudsmannen Cecilia Renfors genomförde enhetschefen Gunilla Bergerén, samt föredragandena Elisabeth Sjöblom (protokollförare), Ellen Ringqvist och Marie-Louise Collin, en oanmäld inspektion av arresten i Mölndal.

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (national preventive mechanism, NPM) enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Inspektionen är en uppföljning av JO:s inspektion den 17 oktober 2012 (dnr 5307-2012).

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av sektionschefen för personintaget, kommissarien Bobbie Lohse. Därefter visades JO:s personal runt i arrestlokalerna. Efter rundvandringen genomfördes samtal med fyra intagna och sju anställda samt ett medborgarvittne. JO:s medarbetare gick översiktligt igenom omhändertagande- och arrestantblad samt tillsynsblad. Inspektionen avslutades med en sammanfattande genomgång med arrestföreståndaren, kommissarien Bertil Claesson, och kommissarien Lars Eckerdal.

lakttagelser och upplysningar vid inspektionen

Organisation m.m.

Arrestverksamheten vid arresten i Mölndal upphör den 1 februari 2015. Personer som är anhållna kommer därefter att placeras i häktet Göteborg. Enligt avtal mellan polismyndigheten och Kriminalvården ska Kriminalvården tillhandahålla 30 platser för anhållna (se handling nr 2 i ärendet hos JO). Personer som frihetsberövats av andra skäl kommer att föras till polisens nya arrestlokaler i polishuset i Göteborg.

Bemanning och bemötande

Arresten är bemannad dygnet runt av arrestvakter anställda av polismyndigheten. Arresten har 62 fast anställda och cirka 50 timanställda arrestvakter. Merparten är män. Polismyndigheten utbildar samtliga arrestvakter inklusive de som är timanställda. Utbildningen omfattar fyra veckor och i denna ingår bl.a. relevant lagstiftning, sjukvård och konflikthantering. Bobbie Lohse har sedan han fick chefsansvaret för personintaget genomfört individuella samtal med samtliga arrestvakter. I samtalen har bl.a. de intagnas utsatthet i samband med frihetsberövandet och de ibland svåra arbetsförhållandena i arresten tagits upp. Syftet med samtalen har varit att förbättra bemötandet av de intagna. Var sjätte vecka får arrestpersonalen handledning. Vid nyrekrytering av arrestvakter söker man främst efter personer med tidigare erfarenhet av arbete med människor i kris, t.ex. vårdpersonal. I arresten finns även ett 60-tal medborgarvittnen som är politiskt förtroendevalda. Medborgarvittnen finns på plats dagligen i arresten. De kan närvara vid t.ex. inskrivningar och vid frigivanden.

Det finns skriftliga instruktioner för arrestpersonalen.

Vid samtal med de intagna fördes fram att personalen bemöter dem väl. En intagen uppgav att förhållandena i arresten och personalens bemötande var mycket bättre nu än för några år sedan.

Inskrivning

Förmansprövning görs vid personintaget innan den frihetsberövade tas in i cellen. Det är chefen grupp eller den biträdande chefen grupp som gör prövningen. Det finns två kameraövervakade avvisiteringsutrymmen där inskrivning sker.

Celler, materiella förhållanden m.m.

Arresten har totalt 40 celler som finns på två våningsplan. Vid inspektionstillfället fanns fem intagna i arresten. De båda arrestkorridorerna och anslutande korridorer är numera kameraövervakade. För att minska risken för självskadebeteende har bl.a. vassa kanter på cellgolven avlägsnats och filter som inte går att riva sönder har skaffats in. I övrigt har inga genomgripande förändringar gjorts avseende utrustning eller standard sedan JO:s inspektion 2012.

I anslutning till personintaget finns två kameraövervakade rum. Båda har stora glasfönster från golv till överkanten av dörren. Rummen används för tillfälliga placeringar av t.ex. gripna i avvaktan på att man ska genomföra en urinprovstagning eller förhör. Det varierar om rummen låses, beroende på statusen hos den som placeras där.

Vid JO:s förra inspektion av arresten kom det fram att även personer som omhändertagits enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) placerades i dessa rum. Det förekom placeringar i upp till tre dygn. (Se JO:s protokoll dnr 5307-2012.) Numera förs LVM-omhändertagna direkt till en tillnyktringsenhet som drivs av Göteborgs Stad. Tillnyktringsenheten har 15 platser och enligt polisen

räcker platserna normalt sett till. I de fall en LVM-omhändertagen är våldsam förs denne dock till arresten och placeras då i ett särskilt s.k. LVM-rum. Dörren till det rummet hålls olåst och den intagne bevakas av personal som är placerad i korridoren utanför rummet. Vid inspektionstillfället fanns en LVM-omhändertagen i arresten.

Möjlighet till daglig utomhusvistelse

Intagna ges möjlighet att komma ut på rastgården tre gånger dagligen. Det har inte gjorts några förändringar av rastgårdarna sedan JO:s förra inspektion.

Information om rättigheter

Rikspolisstyrelsen tog 2008 tillsammans med Riksåklagaren fram ett informationsblad på 43 olika språk för gripna och anhållna med information om intagnas rättigheter i samband med frihetsberövandet.

Informationsbladet delas regelmässigt ut till gripna och anhållna och de får ta med sig informationsbladet in i cellen. Informationsbladet finns på flera olika språk i en pärm i arresten. En engelsk version av informationsbladet finns uppsatt på väggen i avvisiteringsutrymmet. Att informationsbladet delats ut dokumenteras på avvisiteringsbladet.

Underrättelse till närstående m.m.

Det är den ingripande polispatrullen eller utredaren som ska fråga gripna och anhållna om de vill att närstående ska underrättas om frihetsberövandet. Det är dock oklart om detta dokumenteras.

Personer som har omhändertagits med stöd av lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB) tillfrågas i samband med förmansprövningen om de vill att närstående ska underrättas. Att detta har skett dokumenteras på avvisiteringsbladet.

Gripna och anhållna informeras inte rutinmässigt om möjligheten till utomhusvistelse, dusch, hygienartiklar m.m. Sådan information lämnas enligt arrestpersonal endast om den intagne frågar.

Flera intagna uppgav att de inte hade tillfrågats om närstående skulle underrättas om frihetsberövandet. De hade inte heller fått någon information om möjligheten till utomhusvistelse, dusch, hygienartiklar och att det finns böcker/tidningar att låna.

Tillsyn

Tillsyn av intagna sker genom en lucka på celldörren. Berusade personer ses normalt till var femtonde minut medan gripna och anhållna ses till en gång i timmen. Tillsynen dokumenteras på ett tillsynsblad. Beslut om utökad tillsyn fattas av chefen grupp eller den biträdande chefen grupp.

En intagen uppgav att han hade ringt efter personal runt kl. 02.00 och att det dröjde fram till frukostutdelningen kl. 08.00 innan någon arrestvakt kom till honom.

Hälso- och sjukvård

Det finns en sjuksköterska i arresten under totalt sex timmar per dag, fördelat på förmiddagar och kvällar. Sjuksköterskan går en daglig rond bland de intagna och fördelar läkemedel, som sedan delas ut av arrestpersonalen. Polismyndigheten har även ett avtal med stadsläkare.

Granskning av handlingar

Vid den översiktliga granskningen av tillsynsblad över gripna och anhållna samt personer omhändertagna enligt LOB framkom att det i flera fall saknades noteringar om den intagnes status, t.ex. om hon eller han sover eller sitter upp.

Vidare fanns det ett fall där en kvinna, som var omhändertagen enligt LOB, hade placerats naken i cellen efter hot om självskaedehandling.

Slutgenomgång

Genomgången inleddes med att JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser vid inspektionen. Bland annat fördes fram att man kunde notera en positiv förändring från JO:s förra inspektion både när det gäller förhållandena i arresten och hur de intagna upplever personalens bemötande.

Bertil Claesson och Lars Eckerdal anförde att man har gjort en översyn av verksamheten när det gäller ledning, styrning och rutiner samt även attityder och värdegrunder. Till exempel arbetar man aktivt för att tillsätta personer med rätt kompetens att leda arbetet i arresten. I den grupp som ansvarar för förmansprövning m.m. vill man helst ha äldre poliser till funktionen som chef grupp och biträdande chef grupp. Det krävs en särskild utbildning för dessa befattningshavare och det är få poliser som har denna utbildning. En ny utbildningsomgång är planerad.

Bertil Claesson och Lars Eckerdal anförde att man också arbetat med att stärka arrestpersonalens syn på sig själva och sitt arbete. Arbetet som arrestvakt ses ofta som ett genomgångsyre och det finns få karriärmöjligheter. Lönen är låg och personalomsättningen hög.

Efter ett flertal incidenter har polismyndigheten gjort en genomlysning av verksamheten i arresten och vidtagit vissa åtgärder, bl.a. har övervakningskameror installerats i lokalerna. Myndigheten har också prioriterat bemötandefrågor.

I den nya arresten kommer tillsynen registreras i ett särskilt datasystem, CellTrac, i vilket det finns cirka 50 olika händelsekoder för den intagnes status. JO:s medarbetare poängterade vikten av att statusen hos den intagne registreras ordentligt så att det i efterhand går att följa vistelsen i arresten.

Bertil Claesson och Lars Eckerdal anförde att det ännu inte är klart man kommer att behålla arrestlokalerna i Mölndal. Lokalerna är ändamålsenliga och arresten

skulle kunna fungera som reserverrest. En arbetsgrupp har tillsatts för de nya rutinerna kring samarbetet mellan polisen och Kriminalvården.

Diskussioner förs i ledningsgruppen om behovet av sjukvård i den nya arresten. Den huvudsakliga anledningen till att en sjuksköterska nu finns i arresten regelbundet är att många anhållna har behov av läkemedel. I den nya arresten kommer det endast bli aktuellt med kortare placeringstider (max tolv timmar) eftersom personer som är anhållna kommer att placeras i häktet.

JO:s medarbetare redogjorde för vad som kommit fram vid samtal med intagna. Bertil Claesson och Lars Eckerdal anger att man kommer att följa upp fallet med att det skulle ha tagit flera timmar innan personal kom till en intagen som hade ringt efter personal.

Även ärendet med den LOB-omhändertagna kvinnan som placerades naken i cellen på grund av risk för självskahandling ska tas upp med chefen för personintaget och gruppbefälen. Polisen understryker att det inte är en rutin som myndigheten ska tillämpa och att man ser allvarligt på det inträffade eftersom denna fråga ingår i den särskilda utbildningsinsatsen. Man är också väl medveten om den kritik som JO riktade mot myndigheten i ett liknande ärende (dnr 6237-2012). Polisen uppger att läkare ska tillkallas när intagna är självmordsbenägna. Den intagne kan även föras till psykakuten. I avvaktan på transport till psykakuten kan intagna placeras i något av de två kameraövervakade rummen vid personintaget. Det är inte klarlagt om rummen är att se som väntarrest och det pågår därför en utredning om den frågan.

Vid protokollet

Elisabeth Sjöblom

Justeras den 17 december 2014

Gunilla Bergerén

Uttalanden

Jag har tagit del av protokollet som föranleder följande uttalanden från min sida.

Av protokollet framgår att intagna uppgett att de inte tillfrågats om de vill att närstående ska underrättas om frihetsberövandet. Jag vill i det sammanhanget erinra polismyndigheten om de skyldigheter myndigheten har i fråga om underrättelse till intagnas närstående (jfr 24 kap. 21 a § rättegångsbalken, 17 a § polislagen och 3 § häktesförordningen samt JO 2012/13 s. 165, dnr 3682-2011, och JO 2013/14 s. 222, dnr 2293-2012).

Jag noterar vidare att det inte finns någon rutin för att informera gripna och anhållna om rätt till utomhusvistelse, dusch, hygienartiklar m.m. Jag förutsätter att polismyndigheten säkerställer att det finns en rutin för ge den informationen (se JO 2014/15 s. 104, dnr 2572-2013).

I protokollet framgår att det vid tillsyn sällan sker någon registrering av intagnas status, t.ex. om han eller hon sover eller sitter upp. Att registrera mer information av det slaget gör det möjligt att i efterhand granska vad som hänt den intagne. Registreringarna är också av vikt för övrig personal som har del i tillsynen av den intagne. Jag förutsätter att polismyndigheten säkerställer att det finns en rutin för dokumentation av intagnas status i nyss nämnda avseenden.

JO har tidigare kritiserat polismyndigheten för behandlingen av en kvinna som bedömdes självmordsbenägen – man hade tagit ifrån henne kläderna eftersom man ansåg att det skulle minimera risken att hon skadade sig själv och hon fick därför sitta naken i cellen i tre dygn (se dnr 6237-2012). Med anledning av att det nu kommit fram att en LOB-omhändertagen kvinna placerats naken i cellen på grund av risk för självskadebeteende vill jag understryka vikten av att en person som bedöms självmordsbenägen snarast undersöks av en läkare. Jag noterar att polisen ska följa upp ärendet.

I övrigt föranleder protokollet inte några uttalanden från min sida.

Cecilia Renfors

2014-12-17